

Új órakerettervek az V–VIII. évfolyamok számára

Sajtótájékoztató keretében mutatta be 2016. április 5-én Adrian Curaj oktatásiügyi miniszter, Monica Anisie államtitkár és Ciprian Fartușnic, a Neveléstudományi Intézet igazgatója az V–VIII.osztályosok számára jóváhagyott órakerettervet, ami a 2017–2018-as tanévtől lép életbe.

A mint azt a sajtótájékoztatón elmondták, az órakeretterv jóváhagyását több hónapos nyilvános vita előzte meg, amelyben részt vettek a szakmai szervezetek, a pedagógusok, a felsőoktatás, a szülők és a diákok képviselői, a szakszervezetek, így a minisztérium szerint a legjobb változat került elfogadásra.

A 2015 decemberében három változatban egy hónapig közvitára bocsátott órakerettervet a bírálatok és kritikák miatt az Oktatási Minisztérium nem fogadta el. A januárt követő időszakban folytatódott a konzultáció és a vita, a Neveléstudományi Intézet munkatársai minden javaslatot mérlegeltek, és így került sor az új változat elkészítésére – hangsúlyozza a minisztérium sajtóközleménye.

Itt jegyezzük meg, hogy a Romániai Pedagógusok Szövetségének (RMPSZ) elnöksége január végéig több pontban összesítette a magyar tannyelvű iskolákban tanító pedagógusok véleményét a közvitára bocsátott három keretterv-változattal kapcsolatban, hátróztottan ellenezve bármelyik változat bevezetését, mivel azok több szempontból hátrányosan érintik a kisebbségi magyar oktatásban tanulókat. A közvitára bocsátott kerettervek ugyanis nem tértek ki a kisebbségi nyelveken működő általános iskolai osztályokra vonatkozó részletekre, a minisztérium nem hozta nyilvánosságra a számukra elképzelt tervet. Azonnal hozzá kell tennünk, hogy az április 5-én bemutatott, már jóváhagyott változatban sem szerepelnek a kisebbségi és a speciális oktatásra, valamint a művészeti és sport tagozatokra vonatkozó kitételek, csak az a megjegyzés, hogy ezek számára a sajátos terveket később dolgozzák ki. Ez azonban máig sem történt meg, így most sem ismert, hogy például a kisebbségek történelme fog-e szerepelni a VI. és VII. osztályos órakerettervben, és az sem világos, hogy az anyanyelvet és a román nyelvet hány órában képzelik el az egyes osztályokban. Hiszen ha ezeket a fontos alaptantárgyakat kevesebb óraszámban tanulják a kisebbségekhez tartozó tanulók, mint a többségié, akkor ez továbbra is hátrányosan érinti őket. Az pedig, ha az anyanyelv és a kisebbségi történelem tanulására szánt órákat „pluszban” ragasztják oda a többségié számára elkészített kerettervhez, még fokozza hátrányos helyzetüket, mert túlterheli a tanulókat (így nem kizárt, hogy az ő óraszámuk továbbra is 30 feletti lesz, sőt VIII. osztályban elérheti a 35-öt is).

Miért nem kerettanterv?

A román megnevezés miatt (plan-cadru) gyakran használják a magyarban is a kerettanterv megnevezést a most megjelent tantervi műfajra. Pedig a kerettantervek a nemzeti alaptantervek alapján elkészített olyan oktatási dokumentumok, amelyek meghatározzák a tantárgyak rendszerét, az egyes tantárgyak időkeretét (óraszámát), a tantárgyakra és évfolyamokra vonatkozó fejlesztendő kompetenciákat, a tananyag felépítését és felosztását az egyes évfolyamok között, továbbá az adott szakasz befejező évfolyamának kimeneti követelményeit (Perjés és Vass, 2008). Az így elkészített kerettantervet aztán a helyi szempontokat figyelembe véve alkalmazzák az egyes oktatási intézmények. A keretterv vagy órárcs – a kerettantervtől eltérően – csak a műveltségi területeket és ezek időkeretét (minimális és maximális óraszámát), ezeken belül a kötelező tantárgyak rendszerét és óraszámát, valamint a választható tantárgyak számát és időkeretét tartalmazza, a tantárgyi tartalmakkal (tananyaggal) fejlesztendő alap- és sajátos kompetenciákat nem, azok majd a részletesen kidolgozott tantárgyi tantervekben (programokban) jelennek meg.

A keretterv tantárgyai és óraszámai

Az április elején bemutatott órakeretterv kötelező, ún. törzsanyaga szerint mind a négy évfolyamon heti négy órát szánnak a román nyelvre és matematikára, két-két órát az első, illetve a második idegen nyelvre és testnevelésre, egy-egy órát vallásra, rajzra, zenére, technológiára, valamint a tanácsadás és személyes fejlődés tárgyra. Fizikát hatodiktól, kémiát hetedikről tanítanak majd heti két órában, földrajzot V–VII. osztályban egy órában, VIII. osztályban két órában, biológiát ötödikben és nyolcadikban egy órában, hatodikban és hetedikben két órában, és egy órára csökkent a történelem VI–VII. osztályban. A dokumentum szerint új tantárgyak jelennek meg egy-egy órában a szociális nevelésen belül (a régi órakeretterv szerint csak VII. és VIII. osztályban tanítottak hasonló tantárgyat, állampolgári nevelés megnevezéssel); Kritikai gondolkodás és a gyermekek jogai (V. osztályban), Tolerancia és interkulturális nevelés (VI. osztályban), Jogi és demokratikus állampolgári nevelés (VII. osztályban), valamint a Gazdasági-pénzügyi és vállalkozói nevelés (VIII. osztályban). Az is az újdonságok közé tartozik, hogy mindegyik osztályba bevezetik heti egy órában az informatika és IKT (információs és kommunikációs technológia) tantárgyat, illetve a technológiai nevelés a tervek szerint gyakorlatközpontú(bb) lesz. A latin nyelvnek és római kultúrának a dokumentum VII. osztályban egy órát szán.

Az órakerettervet kiegészítő módszertani jellegű dokumentum

Az órakerettervvel együtt megjelent módszertani jellegű dokumentum részletezi a tanterv kidolgozásának előfeltételeit és alapelveit, bemutatja a kulcskompetenciák által fejlesztett és a VIII. osztály végére kialakított „tanulói profil”, szól a központi órakeretterv alapján kidolgozott helyi tanterv sajátosságairól, magyarázva a törzsanyagot közvetítő tan-

tárgyak (közös törzs: KT) kiegészítésének módját a helyi tantervvel (HTT), aminek az aránya jelentősen növekedett a régi tantervhez képest: V–VII. osztályban 1–3 óra fordítható választható tantárgyak (opcionálisok) bevezetésére, VIII. osztályban pedig 1–4 óra. A dokumentum az órakeretterv egyik alapelveként határozza meg az integrációt, előírva, hogy legalább a kötelezően bevezetendő, egy órában tervezett opcionálisnak integrálnak kell lennie, amelyben az inter- és transzdiszciplinaritás szemléletének kell érvényesülnie.

Az opcionálisok lehetnek tantárgy szintűek a közös törzsben meghatározott tantárgyak mellett, új sajátos kompetenciákkal és tartalmakkal, illetve a műveltségi területen belül tantárgyakon átívelőek vagy a műveltségi területen átívelően integráltak – tudjuk meg a dokumentumból.

A módszertani jellegű dokumentum – a tantárgyi tantervekre is előretékelve – a tanulói profilt is az integráció szellemében határozza meg: az anyanyelvi kommunikációt az idegen nyelvű kommunikációval, a matematikait a tudományos és technológiai kompetenciákkal összekapcsolva tárgyalja. A tanulói profilban külön, kiemelt kompetenciákként jelennek meg a digitális, a tanulási, a szociális és állampolgári, a vállalkozói kompetencia, valamint a kulturális érzékenység és önkifejezés kompetenciája.

Az integráció elvének érvényesítése mellett az új órakeretterv fő érdeme az, hogy az Oktatási Törvény szellemében a pedagógusok számára igyekszik biztosítani a szabadságot, teret adva kreativitásuk érvényesítésének, ugyanis a tanításra szánt időkeret 75 százalékát kell a kompetenciafejlesztést szolgáló előírt tartalmak feldolgozására és értékelésre fordítaniuk, a fennmaradó 25 százalékkal szabadon rendelkezhetnek, új tartalmak bevezetésére vagy ismétlésre-rendszerezésre, megerősítésre, illetve felzárkóztatásra fordíthatják. Az egyes tantárgyi tantervek (programok) tehát a tervek szerint a tantárgy rendelkezésére álló órakeret 75%-át fedik majd le, az évfolyamonkénti órakeret 25%-ának (szabad órakeret) felhasználási módjáról a pedagógusok helyi szinten dönthetnek.

A Neveléstudományi Intézet munkacsoportja által elkészített dokumentum az új órakerettervek kidolgozásának szükségességét többszörösen is indokolja.

Egyrészt azért van szükség a változásra, mert az Oktatási Törvény hiába hangsúlyozza a kompetenciaközpontú oktatást, ez a gyakorlatban még mindig nem valósult meg, még az elemi tagozaton sem, ahol pedig új tantervek és tankönyvek szerint tanítanak, másrészt pedig az elemi és felső tagozatos oktatás között nem létezik valódi kapcsolat – olvasható a dokumentumban.

Az alapvetés azt is hangsúlyozza, hogy az új órakeretterv csak akkor lesz hatékony, ha a törvénykezés, a tanárképzés és az értékelés változásai is követik azt.

Az egyes tantárgyi tantervek (programok) tehát a tervek szerint a tantárgy rendelkezésére álló órakeret 75%-át fedik majd le, az évfolyamonkénti órakeret 25%-ának (szabad órakeret) felhasználási módjáról a pedagógusok helyi szinten dönthetnek.

Föltétlenül szükség van a pedagógusi státusz és besorolás, a didaktikai foglalkozási névjegyzék (nómenklatúra) törvényi megváltoztatására, a didaktikai/nevelési mesterképzés és a curriculáris jellegű továbbképzés bevezetésére, valamint az iskolai taneszközfejlesztésre (s főként a digitális taneszközök biztosítására). Emellett fontos a pedagógusok szakmai felelősségvállalásának a növelése is annak érdekében, hogy megfelelően tudjanak élni a számukra biztosított szabadsággal, a tanításra–tanulásra fordított idő negyedének a hatékony kihasználásával, funkcionális helyi tantervek kidolgozásával. S mindezeknek a folyamatában nem elhanyagolható a kompetenciaközpontú curriculum iskolai és tanórai bevezetésének a monitorizálása és ellenőrzése/értékelése sem – részletezik a dokumentum szerzői.

Az új szemléletű curriculum gyakorlatba ültetéséhez szükséges pedagóguskompetenciákat a dokumentum a következőkben határozza meg:

- a tantervek személyes olvasásának, köztük a didaktikai források kritikai olvasásának a képessége;

- tervezési képességek: kalendarisztikus tervek elkészítése és tanulási egységek tervezése;

- tanuló- és kompetenciaközpontú tanítás- és tanulótervezés;

- a curriculáris tartalmak integrált szemlélete, a tartalmak kapcsolatának megteremtése a való élettel;

- a curriculum felépítésének és a nemzeti alaptanterv nagy egységei – a közös törzs és a helyi tanterv – közötti viszonyoknak a megértése;

- a helyi tanterv elkészítésének a képessége a helyi gazdasági, szociális és kulturális szükségletek és lehetőségek, valamint az oktatási intézményben létező emberi és anyagi erőforrások figyelembevételével;

- a szaktanári képességek kiegészítése olyan kompetenciákkal, mint a tanácsadási, mediálási kompetencia, a tanulás elősegítésének (facilitálásának) a kompetenciája nonformális és informális helyzetekben, a sajátos nevelési igényű tanulók egyéni tanulása biztosításának a kompetenciája;

- felkészülés a mennyiségi, mérésen alapuló értékelési kultúráról a minőségi, holisztikus, alternatív módszereket alkalmazó értékelésre való áttérésre;

- a másság és a különbözőség elfogadása és tiszteletben tartása.

Az órakerettersvet kiegészítő dokumentum egy olyan részt is tartalmaz, amely az egyes tapasztalati területek/tantárgyak hozzájárulását is leírja a felső tagozatot befejező tanulói profilt meghatározó kompetenciák fejlődéséhez. Ez a rész tulajdonképpen az egyes tantárgyi tantervek alapkompenciáit és általános fejlesztési követelményeit tartalmazza. Például a Román nyelv és irodalom tantárgynál mint anyanyelvnél a következőket olvashatjuk:

- A felső tagozatot befejező tanuló képes lesz szóbeli, nyomtatott és digitális szövegek tudatos, személyes, kritikai, érveléssel alátámasztott felfogására és megértésére, az információk, gondolatok, vélemények és érzések megértésére a mindennapi kommunikációban, saját környezetében, az iskolában, otthon, baráti körben vagy a közösségben egyaránt. Ugyanakkor képes lesz a kommunikációs helyzetekhez igazítottan, saját tapasztalataiból kiindulva vagy a hallott/olvasott szövegekhez kapcsolódóan kifejezni érzelmeit, véleményét és gondolatait, szóban és írásban. A felső tagozatot befejező tanuló

képes lesz proaktív párbeszédet folytatni, szóbeli interakciót kezdeményezni és megvalósítani különböző iskolai és iskolán kívüli helyzetekben.

A román mint anyanyelv tantárgy hozzájárul az általános iskolát befejező tanuló kompetenciái fejlődéséhez, a szóbeli és írásbeli kommunikációs módok alkalmazásához, az élményszerző és információszerző szövegek megértéséhez szükséges fogalmak és sajátos módszerek használatához, a nemzeti és egyetemes értékek felfogásához változatos szociális és kulturális környezetben, a nyelvi és kulturális identitás más kultúrákhoz viszonyított vállalásához.

A Román nyelv és irodalom tantárgy felső tagozaton a tanításban az integrált szemléletű kommunikációs-funkcionális modellt helyezi a középpontba, és a következő területekre fókuszál: kommunikációs normák/a diskurzus (beszédaktusok) pragmatikája (szóbeli és írásbeli szövegértés és -alkotás), irodalom (funkcionális stílusok: szépirodalmi, tudományos, hivatalos-jogi stb.), funkcionális írásbeliség – az üzenetek kódolása/dekódolása különböző (verbális és nonverbális) kódok alkalmazásával.

A többi tantárgy esetében is hasonló módon történik az alapkompenciák és általános fejlesztési követelmények meghatározása. Mivel új tantárgyak bevezetéséről is szó van, ezért a legrészletesebbek közé tartozik a szociális nevelési terület leírása.

A módszertani jellegű dokumentumot a helyi tantervvel (CDS) kapcsolatos rész zárja, kifejtve, hogyan lehet eredeti és kreatív módon megtölteni az iskola arculatára jellemző tanítási-tanulási tartalommal és tevékenységekkel a pedagógusok rendelkezésére álló 25%-os szabad időkeretet. Ugyanakkor tisztázza, mit kell érteni helyi tanterv alatt, majd az opcionális tantárgyak típusait határozza meg. Ez utóbbiak között két fő műfajt említ: a közös törzsben nem szereplő, új tantárgyként bevezetett választott tantárgyat és az integrált opcionálist. Mindkét esetben az iskola választhat az országos szinten javasolt és tantervvel rendelkező választott tantárgyak közül, de saját elképzelést tükröző opcionális mellett is dönthet. Ez utóbbi esetben a pedagógusnak kell megalkotnia a tantárgyi tantervet: ha tantárgy szintű opcionálist vezet be, akkor új sajátos kompetenciákat és tartalmakat kell meghatározni, másokat, mint amik az előírt tantárgyaknál szerepelnek, ha integrált tantervet készít, akkor a tantárgyakon vagy a műveltségi területeken átívelő, integráló jellegű témából kiindulva az integrációt tükröző sajátos kompetenciákat és tartalmakat kell bevezetnie, illetve ki kell emelnie a közös törzsbeli tantárgyakhoz viszonyított újdonságot.

A módszertani jellegű dokumentumot a helyi tantervvel (CDS) kapcsolatos rész zárja, kifejtve, hogyan lehet eredeti és kreatív módon megtölteni az iskola arculatára jellemző tanítási-tanulási tartalommal és tevékenységekkel a pedagógusok rendelkezésére álló 25%-os szabad időkeretet.

Az órakeret tervet kiegészítő alapvetés a befejező részben részletezi a tantárgyi integráció kérdését: kitér a tantárgyon belüli (intradiszciplináris) integrációra, a pluri(multi)-, az inter- és a transzdiszciplinaritásra.

Az integráció elve azt a szemléletet érvényesíti az opcionálisokban és a tanítás-

ban, miszerint kapcsolódási pontokat alakítanak ki a tantárgyak között, illetve éleetszerű témákból, élethelyzetekből indulnak ki, és a különböző tantárgyak módszereivel együttesen, holisztikusan közelítik meg azokat. A dokumentum részletezi, hogy az intradiszciplinaritást érvényesítő, tantárgy szinten bevezetett opcionális a konstruktivista pedagógiai módszerek alkalmazásával és éleetszerű tanulási helyzetek megteremtésével miként segíti a kompetenciafejlesztést. A pluri(multi)diszciplináris elvet érvényesítő opcionálisról elmondja, hogy az már tantárgyakon, sőt műveltségi területeken is átível, így a problémák több szempontú, több tantárgy módszereivel történő megközelítését teszi lehetővé, az interdiszciplináris opcionálisról közli, hogy az a kompetenciák magasabb szintjét (pl. döntéshozatal, problémamegoldás) helyezi a fókuszba, a transzdiszciplinárisról pedig, hogy az – az integráció legmagasabb szintjét képviselve – a tapasztalati területek, tantárgyak fúzióját eredményezi, és a tanulókat körülvevő valóság különböző aspektusait helyezi a középpontba.

Az alapvetés több olyan opcionálist is felsorol, amelyek országos szinten elfogadottak.

A jövő feladatai

Az órakerettervek után a következő lépést a tantárgyi tantervek (programok) kidolgozása jelenti. A tantárgyi tantervek elkészítése és felmenő rendszerben történő bevezetése a közeljövő feladata, hiszen a következő tanévtől a IV. osztályosok is új tanterv szerint tanulnak, a 2017–2018-as tanévben pedig már ötödikesek lesznek. Először az V–VI. osztályosok számára kellene – a III–IV. osztályos tanterv szemléletét, alapelveit folytatva, és a két osztálybeli kompetenciafejlesztést egymásra épülő folyamatban és rendszerben látva – elkészíteni a tantárgyi tanterveket, hiszen az Oktatási Törvény is egybe tartozó pedagógiai szakaszként határozza meg a III. osztálytól a VI. osztályig tartó időszakot. Ezután kerülhetne sor a következő szakasz – a VII–VIII. osztály – tanterveinek megalkotására.

A minisztérium ugyancsak április 5-én meghirdette a pályázatot azon pedagógusok számára, akik a tantárgyi tantervek elkészítésében részt szeretnének venni, a jelentkezési határidő május 15. volt. Most már csak az következik, hogy a tantervek az órakeretterv és a hozzá kapcsolt módszertani jellegű alapvetés szerint készüljenek el. Az utóbbi dokumentum hangsúlyozza is a tanterv- és tankönyvírók felkészítésének, képzésének a fontosságát is. Az pedig a legsürgősebb feladatok közé tartozna, hogy megjelenjenek a kisebbségi oktatásban tanulók számára is a jól átgondolt, az esélyek egyenlőségét biztosító órakerettervek, majd sajátos tantárgyi tantervek íródjanak számukra. Kiemelt fontosságú lenne például, hogy a románt második nyelvként kezeljék, és a tantárgyi tantervet a magyar kisebbséghez tartozó tanulók számára sajátosan kommunikációközpontúnak kezeljék el és valósítsák meg.

Az pedig a legsürgősebb feladatok közé tartozna, hogy megjelenjenek a kisebbségi oktatásban tanulók számára is a jól átgondolt, az esélyek egyenlőségét biztosító órakerettervek, majd sajátos tantárgyi tantervek íródjanak számukra.

Melléklet:

Műveltségi terület/tantárgy		Osztály			
		V.	VI.	VII.	VIII.
I. Nyelv és kommunikáció		8–10	8–10	9–11	8–10
Román nyelv és irodalom	KT	4	4	4	4
Idegen nyelv 1.		2	2	2	2
Idegen nyelv 2.					
Latin nyelv és a római kultúra elemei		-	-	1	-
Választott tantárgy	HTT	0–2	0–2	0–2	0–2
II. Matematika természettudományok		5–7	8–10	10–12	9–11
Matematika	KT	4	4	4	4
Fizika		-	2	2	2
Kémia		-	-	2	2
Biológia		1	2	2	1
Választott tantárgy	HTT	0–2	0–2	0–2	0–2
III. Ember és társadalom		5–7	4–6	4–6	6–8
Szociális nevelés		1	1	1	1
Történelem		2	1	1	2
Földrajz		1	1	1	2
Vallás		1	1	1	1
Választott tantárgy	HTT	0–2	0–2	0–2	0–2
IV. Művészetek		2–4	2–4	2–4	2–4
Képzőművészeti nevelés		1	1	1	1
Zene		1	1	1	1
Választott tantárgy	HTT	0–2	0–2	0–2	0–2

V. Testnevelés, sport és egészség		2-4	2-4	2-4	2-4
Testnevelés és sport	KT	2	2	2	2
Választott tantárgy	HTT	0-2	0-2	0-2	0-2
VI. Technológiák		2-4	2-4	2-4	2-4
Technológiai nevelés és gyakorlati tevékenységek	KT	1	1	1	1
Informatika és IKT		1	1	1	1
Választott tantárgy	HTT	0-2	0-2	0-2	0-2
VII. Tanácsadás és pályairányítás		1-3	1-3	1-3	1-3
Tanácsadás és személyes fejlődés		1	1	1	1
Választott tantárgy	HTT	0-2	0-2	0-2	0-2
Több műveltségi területen átívelő integrált választott tantárgy	HTT	1	1	1	1
Közös törzs óraszám		27	27	30	30
Választott tantárgyak óraszám (HTT)		1-3	1-3	1-3	1-3
Heti óraszám		26-28	28-30	31-33	31-34

KT - törzsanyag (közös törzs); HTT - helyi tanterv

Irodalom

Perjés István és Vass Vilmos (2008): A curriculumelmélet műfaji fejlődése. Új Pedagógiai Szemle. 3. <http://ofi.hu/tudastar/perjes-istvan-vass> (leolvasva: 2016.05.25.)

*** Plan-cadru gimnaziu. Ministerul Educației Naționale și Cercetării Științifice

*** Document de fundamentare a noului plan-cadru pentru gimnaziu. Ministerul Educației Naționale și Cercetării Științifice